Poštnina plačana v gotovini
Spedizione in abbonamento postale

Prezzo - Cena Lir 0.50

Slovenski dom

Štev. 127 | *V Ljubljani, v soboto, 5. junija 1943-XXI* | Leto VIII.

Izključna pooblaščenka za oglaševanje italijanskega in tujega izvora: Unione Pubblicità Italiana S. A., Milano.

Uredništvo in uprava: Kopitarjeva 6, Ljubljana.
Redazione, Amministrazione: Kopitarjeva 6, Lubiana.

Concessionaria esclusiva per la pubblicità di provenienza italiana ed estera: Unione Pubblicità Italiana S. A., Milano.

Bollettino n. 1105

Efficace attacco contro un convoglio nemico

Un piroscafo affondato, uno incendiato

Il Quartiere Generale delle Forze Armate comunica:

Al largo di capo Bon (Tunisia) bombardieri germanici attaccavano, nel tardo pommeriggio di ieri, un convoglio affondando un piroscafo e incendiandone un secondo

E continuata l'offensiva aerea nemica contro l'isola di Pantelleria, le cui artiglierie hanno distrutto due apparecchi. Due altri sono stati abbattuti in combattimento dalla caccia italo-germanica.

Azioni di spezzonamento e di mitragliamento, effettuate da velivoli avversari lungo le coste calabre e sarde, causavano qualche vittima e danni di lieve entità.

Vojno poročilo št. 1105

Uspešen napad na nasprotnikov konvoj

En parnik potopljen, drugi zažgan

Na morju pred rtom Bonom (Tunizija) so nemški bombniki včeraj pozno popoldne napadli neki konvoj, potopili en parnik, drugega pa zažgali.

Nadaljevala se je nasprotnikova letalska ofenziva proti otoku Pantelleriji. Topništvo na otoku je uničilo dva stroja. Druga dva so v boju zbili italijansko-nemški lovci.

Nastopi nasprotnikovih letal po kalabrijski in sardinski obali, pri katerih so metali zažigalne bombe ter streljali s strojnicami, so povzročili nekaj žrtev in lahno škodo.

Načela in uspehi italijanske državne denarne politike v vojni

Govor finančnega ministra Acerba o pomenu novega državnega vojnega posojila

Rim, 5. junija. s. Snoči je imel finančni minister Acerbo po radiu govor o novem državnem posojilu, ki ga bodo podpisovali od 7. do 21. junija. S preprosto in resnicoljubno besedo je razložil nagibe, načine in koristi tega posojila, ki ga je sklenila razpisati vlada. Velikokrat je bilo rečeno, da blagajniška sredstva začenjajo vojno, posojila jo vzdržujejo, davki pa jo končujejo. Če navedena rečenica velja za vojne, ki so omejene po prostoru in po trajanju, pa ne drži, kadar gre za obsežne in dolgotrajne spopade. To velja za prejšnjo svetovno vojno in tudi za sedanjo. V večini primerov drži, da se v začetnem obdobju vojne krijejo potrebe z blagajniškimi operacijami, to se pravi v glavnem z uporabo blagajniške gotovine ali pa s kratkoročnimi predujmi emisijskega zavoda, za naslednje stroške in prav do konca vojne pa se poslužuje v glavnem ureja s posojili in s preprostim preurejanjem in izboljševanjem davčnega aparata. Za uravnovešenje gospodarstva po vojni in za kritje vojnih izdatkov je treba te stroške sčasoma razdeliti sorazmerno med vse sloje. Potrebno pa je predvsem izboljšati in vskladiti davčne odredbe.

Ako pa se vojna podaljšuje in naraščajo njeni stroški, pa postaja vedno nujnejša, v določenem trenutku pa kar neodložljiva potreba, da se izvede prožno, dinamično gibčno in stalno nadzorovano uravnovešenje med davki in posojili na kratke in dolge roke. To pa zato, da bi moglo delo potekati ob čim manjših možnih težavah po zamisli, ki se ji pravi »kroženje kapitala«. In tako po eni strani državne blagajne z javnimi posojili pobirajo večino razpoložljivih prihrankov, ki bodo v naslednji dobi pritekli nazaj zaradi potrebne razdelitve stroškov, po drugi strani pa zagotavlja ta večje davčne dohodke. Seveda je treba pri modri in oprezni finančni politiki nameniti večje davčne dohodke zato, da se do zadnjega beliča zagotovi pokritje novih, po pogodbah določenih državnih obveznosti, pa naj gre za posojila ali pa za vojne pokojnine. To je temeljno preprosto načelo zdravega kolebanja med izdatki in javnimi dohodki v vojnem času.

S tem v zvezi pa se sama po sebi prikazuje, kolikor se tiče izdatkov, tista stroga politika, ki ukazuje nemudoma ustaviti vse, kar ni neizogibno potrebno za vodstvo vojnih operacij in kar, če gremo do skrajnih meja, še ne škodi učinkovitosti civilne službe.

Za državo, kakor je naša, ki ne razpolaga s predujmi in posojil iz tujine, ni izven tega okvira nobene možnosti za kritje ogromnih potreb naroda, ki je v vojni, razen v povečanju denarnega obtoka. Napoleonu pripisujejo, toda v resnici je treba pripisati enemu njegovih ministrov izrek, da je bankovec za moralo države prav tisto, kakor kuga za telo. Čeprav je razvoj sistemov samostojnega denarnega gospodarjenja opravičil toliko obsodbe vrednih zmot, vendar je gotovo, da pomeni zatekati se izključno le k izdajanju bankovcev, pripravljati nesrečo, ki prinese lahko porazne posledice, nesrečo, ki je ni mogoče preprečiti drugače, kakor da se omogoči čim prožnejši in gibčnejši denarni obtok, ki sem ga omenil prej. V glavnem država nima na razpolago več kakor dveh načinov za kritje izrednih stroškov v vojni: posojila ali pa davki na večino denarnih sredstev, ki so narastla spričo poživljenega obtoka, katerega so narekovale začetne potrebe vojnega gospodarstva ali nujne potrebe državne blagajne ali pa neizogibne motnje v obtoku. Ali pa se doseže kritje stroškov z nadaljnjimi novimi izdajami plačilnih sredstev. V prvem primeru se država dokoplje do tega, da drži vajeti v rokah, ko nastopijo pogoji za ravnotežje v gospodarski konjunkturi, in da izda primerne ukrepe ter tako obdrži veljavo svojemu denarju. Ako pa se tega prvega načela ne držimo ali pa se ne posreči držati se ga do konca, potem je ni druge možnosti, kakor zavrteti tiskarski stroj za bankovce in tako množino krožečega denarja še povečati ter gledati, kako narodna valuta divje pada in se začno cene dvigati. Ni treba naštevati posledic, strahot in pogube takšnega bolnega finančnega in gospodarskega procesa, ki so doživljale mnoge države med prejšnjo svetovno vojno in po njej, in se jih prav vsi še dobro spominjamo. Fašizem je jasen in odkrit nasprotnik te nevarne možnosti. Besede, ki jih je Duce izrekel lani 26. marca v Beneški palači, so temeljni kamni naše politike. Množic italijanskih varčevalcev ne more drugega, kaokr pritrditi tem smernicam, ki poroštvuje za trdnost narodnega kredita in varuje vse gmotne in moralne vrednote te trdnosti, ki je najneposrednejši izraz in označba vse naše gospodarske usode, namreč trdnosti italijanske lire. Zato je prav, da država od časa do časa kliče, da se okrepi volja in stremljenje in da bi se dal vsem varčevalnim silam nov zagon.

V tem kočljivem začetku četrtega vojnega leta, v katerem se je pojavil zastoj v avtomatskih naložbah kapitalov, kar se je takoj poznalo v naraščajočem obtoku bankovcev in v sorednem porastu cen, se je vlada spravila na delo, da uredi in izpopolni svojo finančno politiko. Hotela jo je spraviti v sklad s sedanjimi potrebami ter v okrepitev državnega proračuna, ki je dopuščal večjo ali manjšo svobodo, izkoristiti viseče dohodke, na katere mora računati. Tako je hotela s primernimi ukrepi popraviti ustroj izmenjav, pa naj pride v njih do kakršnega koli nenavadnega položaja, ter spraviti pod dejansko državno ureditev nekatere panoge, ki so se iz raznih vzrokov hotele izmikati njenemu nadzoru. Tako se je finančna politika lotila fiskalnih sredstev, s katerimi bi zajela tudi nove dohodke, ki še niso bili enakomerno obdavčeni. Glede tega se je izkazala tudi smernica socialne pravičnosti, ki jo je zasledovala fašistična vlada, s tem da je okrepila fiskalno nadzorstvo, ki naj bi bolj strogo pazilo med drugim na vojne dobičke. Ti so namreč v nekaterih oblikah nenadoma in silno močno narastli, tako da vznemirjajo dušo delavskega ljudstva ter pogubno vplivajo na srčnost bojevnikov in njihovih družin. Izdali so primeren pravilnik in stroge ukrepe za buden nadzor glede ureditve in revizije cen vojnih dobav. Na ta način bo finančna politika dosegla dvoje ciljev: prvi je splošen in v skladu s civilno pravičnostjo, ki se naslanja na nezmotljiv zakon sorazmerja, ki naj vlada v vseh gospodarskih odnosih in naj popravi neskladnosti med preteklostjo in sedanjostjo; drugi poseben cilj pa je v tem, da bo navadni državni proračun v najkrajšem času prišel do ravnovesja. Tako bodo vsi varčevalci lahko mirni glede svojih naložb, ker bodo videli, da so njihove koristi zavarovane z običajnimi fiskalnimi dohodki. Toda še drugo poroštvo je dano za varnost vrednotic, ki so jim bile izročene: tu bi rad samo omenil, kako vesel sem bil, da sem lahko pred obema zakonodajnima zbornicama razložil obvezo, ki jo je potrdil Duce, glede razdelitve bremena. Breme bodo morali po načelu sorazmerja nositi bogati državljani, tako da bodo po merilih jasne pravičnosti prispevali po svojih možnostih na raznih gospodarskih področjih. Ta načela je fašistična vlada že uveljavila. Tako bo državni proračun v svojem običajnem delu prišel do ravnovesja, kar bo izpričalo, da bo država nadaljevala svojo finančno politiko s primernimi moralnimi in pravičnimi smernicami. Uredila bo zdravo gibanje med denarno izmenjavo in tako zvanimi moralnimi vrednotami, in sicer s sredstvi, ki bodo uresničila potrebno disciplino ter preprečila vsakršni poskus inflacije.

Vlada se je zdaj lotila državnega varčevanja, da bi bila kos neodložljivim in najvišjim denarnim potrebam vojne. Zavrača vsak prisilen ukrep in vsakršno enodnevno ter škodljivo sredstvo in se obrača samo na množico državljanov, ki naj v običajni obliki prispevajo prostovoljna posojila ter hkrati nudi varčevalcem posebne ugodnosti. Novi petletni državni papirji z nagrado so namreč na razpolago pod najboljšimi pogoji in nudijo znatne koristi, ker prinašajo dejanski letni dobiček 5.90% ter so prosti davka nasledstva, vpisnega davka pri prenosu za dote in rodbinsko premoženje. Najbolj značilno zanje pa je, da bodo v poslednjih dveh letih sprejeti kot plačilno neposrednih davkov. Tako bo nova državna vrednotnica po volji lastnika lahko veljala kot plačilno sredstvo že po treh letih. Glede tega pa bi še rad pripomnil, da ne bo pri tem nobene izgube. Pri državnih posojilih pa morajo imeti podpisovalci v očeh še več kot osebno korist, ker se morajo zavedati, da s tem pomagajo domovini in tako zbirajo sile vseh njenih sinov za skrajne napore.

Po drugi strani je odveč pripominjati, da mora državljan, če hoče soditi o primernosti in splošnih ugodnostih posojila, upoštevati bistvene stvari iz finančne politike svoje vlade, da jo bo lahko docela odobril z duhom in ji podaril zaupanje, ko bo podpisoval ogromne ali skromne vsote, katere se obveže plačati.

Zdi se mi, da sem vam dal zanesljiva zagotovila o trdnosti državnega proračuna. Dodajam še, da teža javnih dolgov, ki bremeni narodno bogastvo in davčni ustroj, ne sme vzbujati vznemirjenja, četudi ni lahka. Najprej je treba poudariti, da se je ustroj državnega gospodarstva pokazal, da je sposoben prestajati tudi trde preskušnje. Poleg tega znašajo obresti za dolgove 35% od dejanskih dohodkov državnega proračuna. To je skoraj enako razmerje kakor v letu 1890, ki je v letopisu italijanskih financ zapisano kot leto velikega olajšanja. In kakor tedaj bo tudi danes italijanska država znala biti kos svojim obveznostim. Res je, da je leta 1920 to razmerje padlo na približno 20%, a treba je upoštevati, da smo zdaj v najbolj kočljivem in najbolj težavnem razdobju vojne in da po drugi strani zaradi novih in starih davčnih kreditov ta odstotek pada že od 35% na 30%, s čimer je doseženo izboljšanje takega obsega, da daje to nadaljnje poroštvo varčevalcem.

Žalil bi vaša čustva, če bi se po vsej tej razpravi o posebnih splošnih koristih hotel muditi še pri moralnem in domoljubnem pomenu podpisovanja in pri pospeševanju podpisovanja pri drugih. Vsi, ki me poslušate, ste sinovi in dediči časti našega naroda, ki daje iz sebe svoje najboljše v hrabrih in neustrašnih vojakih vseh vrst orožja, s čimer drži poknocu tisočletno izročilo slave, medtem ko kaže svetu zbrani ponos svojih mest, žrtev opustoševalnega besa nasprotnikovih napadov. Italijansko ljudstvo, ki po poljih, po delavnicah, po tovarnah in v civilni službi nadaljuje vsakdanje delo, daje svetal vzgled čudovite discipline in neomajne zavesti o dolžnosti in bo s svojimi prihranki zatrdno hotelo podpreti mogočni finančni odpor države ter dati vojskam sredstva, potrebna za našo obrambo in za zmago naše zgodovinske usode.«

Boji pri Velišu so se končali s sovjetskim porazom

Nemška letala nenehno bombardirala sovjetsko zaledje — Maja meseca so Rusi izgubili 1275 letal, 143 nemških letal se ni vrnilo — Uspešen napad na ladijski sprevod pred rtom Bonom

Hitlerjev glavni stan, 5. junija. Nemško vrhovno poveljstvo je včeraj objavilo tole uradno vojno poročilo:

Na področju **pri Velišu** so se podnevi in ponoči ponovljeni sovjetski napadi izjalovili s krvavimi izgubami. Uničenih je bilo 21 sovjetskih oklepnikov.

Z ostalega vzhodnega bojišča poročajo samo o krajevnem bojnem delovanju.

Letalstvo je **na kavkaškem področju** in na **doneškem bojišču** nenehno obstreljevalo zbirališča sovjetskih čet ter letalska in preskrbovalna oporišča. Posebno hudo je v sodelovanju z madžarskimi bojnimi letalci napadalo sovjetski dovozni promet.

Na **Severnem ledenem morju** sta bili z bombami potopljeni dve stražni ladji, en rušilec pa poškodovan.

V mesecu maju je bilo na vzhodnem bojišču uničenih 1257 sovjetskih letal. V istem času je bilo izgubljenih 143 nemških letal.

Nemška brza bojna letala so napadla angleški ladijski sprevod na morju pred rtom **Bonom** ter potopila eno trgovsko ladjo, drugo pa zažgala.

Zmagoviti nastop pantellerijske obrambe ob napadu angleškega pomorskega oddelka

Branilci in prebivalci otoka strnjeni okoli poveljnika in pripravljeni na sleherno morebitnost

Neko pomorsko oporišče, 5. junija. s. O napadu nasprotnikovih pomorskih edinic na otok Pantellerijo poročajo naslednje podrobnosti:

Prvega junija se je okoli 18. pred severno obalo Pantellerije v daljavi 11 milj prikazala nasprotnikova pomorska skupina, ki so jo sestavljali 4 torpedni rušilci. Nasprotnikove ladje so začele streljati in na njihovo streljanje so takoj odgovorile baterije kr. mornarice. Po dvoboju, ki je bil zelo kratek, so topovi z otoka zadeli en rušilec, ki se je z ognjem na krovu oddaljil proti zahodu. Druge tri ladje so ustavile bombardiranje ter se za zastorom megle umaknile proti Malti.

To je v kratkem poročilo o bombardiranju, ki so ga 4 angleški rušilci izvedli proti otoku, na katerega se že dolgo zagrizeno zaganjajo nasprotnikovi letalski napadi. Iz površnih podrobnosti tega obstreljevalnega nastopa, ki ga je nasprotnikov oddelek izvedel zoper italijanski sredozemski otok, je razločno videti, da je obramba nastopila takoj in da je topništvo kr. mornarice doseglo zmago. Naj je bil namen angleških rušilcev tak ali tak, ob tem zanimivem nastopu se takoj vidi, da je otok, nad katerim vlada »Velika gora«, s svojimi pustimi bazaltnimi vrhovi za nasprotnika trd oreh. Pantellerijsko topništvo je pokosilo že na desetine angleških in ameriških letal, ki so tvegala priti nad Pantellerijo, da bi uničila njeno obrambo ter zasejala malodušje v junaško posadko. Po sto in sto napadih pa je Pantellerija še vedno pokoncu, njeni topovi so naperjeni proti nebu in proti morskemu obzorju, njeni možje pa so se utrdili kakor ognjeniške skale na Cuddiah Starodavna Cossyra, ki je njeno ime zvezano z najlepšimi zmagami italijanske mornarice in z napadi protipodmorniških čolnov na nasprotnikove ladje v Sicilskem prelivu med veliko afriško bitko, je postala najbolj sredenji branik italijanske obrambe. Pantellerija je zaradi tega simbol italijanske vztrajnosti v bojevniškem pričakovanju zmage.

Nasprotnik se je z veliko množico svojih letal zagrizeno zagnal na nebogljeno središče Pantellerije, potem ko je brez haska skušal tolči obrambo ter zmetal tone razstreliva na skalovite ploščadi po otoku. Povzročil je škodo na belih hišicah in na velikem starinskem gradu, ki je srce vsega kraja. Toda prebivalci niso odnehali pred nasprotnikovo divjostvo in so se strnili okoli vojaškega poveljnika na otoku, pripravljeni na sleherno morebitnost. Odpornost in obrambna sposobnost Pantellerije sta nasprotniku opomin. Angleži, ki se z Amerikanci vojskujejo zoper italijanske otoke in italijansko celinsko ozemlje, se bodo ob vzgledu Pantellerije morali na lastne stroške prepričati, da je težko in kočljivo že zgolj dotakniti se žilavosti italijanskega ljudstva.

Kdo je odgovoren za začetek strahovalnih letalskih napadov

Berlin, 5. junija. s. Nemška diplomatsko politična korespondenca pribija v obširnem in z dokazi podprtim člankom dejstvo, da so Angleži prvi začeli s strahovalnimi letalskimi napadi, ki jih nasprotnikova propaganda zdaj skuša prikazati kot povračilo za strahovalne napade, ki jih je vprizorilo nemško letalstvo. V Španiji se je nemško letalstvo, ki se je udeleževalo španske državljanske vojne s svojo legijo »Condor«, vedlo do civilnega prebivalstva tako, da ob koncu te vojne pomembnejša španska mesta, kakor na primer Madrid, niso prav nič oziroma skoraj nič trpela pred letalskimi napadi.

»Diplomatsko-politična korespondenca« potem omenja oklic, ki ga je Hitler dal svetu meseca oktobra 1939. za mednarodni sporazum o vprašanju letalske vojne. Ta njegov oklic — pripominja članekar — pa ni rodil nobenega uspeha, a vendar si je nemško letalstvo v vojni proti Norveški, Nizozemski, Belgiji in Franciji prizadevalo, da bi se čimbolj ravnalo po načelih, ki so v teh vojnah Nemčiji bila vedno temeljna stvar. Glede letalske vojne med Nemčijo in Veliko Britanijo pa »Nemška diplomatsko-politična korespondenca« pravi, da je z njo začela Anglija, ko je s svojimi letali napadla Wilhelmshaven in Cuxhaven ter so za temi avgusta 1940. prišli še napadi na Berlin. Šele po osmih takšnih napadih se je nemško letalstvo odločilo poleteti nad London.

Strahovalni napadi, ki jih danes angleško letalstvo vprizarja na evropski celini, nimajo nič opravka z domnevnimi povračilnimi napadi na Anglijo kakor zatrjuje nasprotni tisk, ki se zavzema za čedalje hujšo letalsko vojno proti civilnemu prebivalstvu. Omenjeni nemški list končuje z zatrjevanjem, da te vojne ne bodo odločili strahovalni letalski napadi na civilno prebivalstvo, kakor to zatrjuje Churchill sam, pač pa jo bodo odločile oborožene sile, ki se bodo spoprijele na odprtem bojišču.

Vesti 5. junija

Nemški pristojni krogi poročajo, da so Nemci v mesecu maju na vzhodnem bojišču sestrelili 1257 sovjetskih letal, medtem ko so sami v istem času izgubili 143 letal.

Japonsko vojno ministrstvo je imenovalo za namestnika vojaškega odposlanca pri poslaništvu v Rimu podpolkovnika Jukio Kadoota.

Nemčija je razširila vojno pomoč tudi na one nemške rodbine, ki prebivajo po zasedenih krajih v Rusiji, če imajo svoje člane v nemški vojski.

Nemški poslanik v Tokiu dr. Stahmer je izročil japonskemu ministru mornarice admiralu Shimada železni križec s hrastovo vejico, s katerim je Hitler odlikoval padlega admirala Jamamoto.

Neki španski učitelj za letenje brez motorjev je potolkel svetovni rekord v višini. Dosegel je višino 4000 metrov.

Guverner otoka Martiniqua, admiral Robert, je izjavil, da ne namerava spremeniti svoje dosedanje politike in da hoče ostati zvest vichyjski vladi kljub resnim gospodarskim težavam, v katerih je to francosko otočje.

Mednarodna obrtna zveza s sedežem v Rimu bo imela od 4. do 6. junija sejo v Bratislavi.

Za hrvaškega poslanika v Budimpešti je bil imenovan bivši finančni minister dr. Vladimir Košak.

V Stresi je bila druga seja mednarodnega odbora za izkoriščanje lesa, ki ima svoj glavni sedež v Berlinu. Seji so prisostvovali odborniki iz Finske, Bolgarije, Francije, Nemčije, Italije, Holandije, Slovaške, Švice in Madžarske.

V vatikanski palači sv. Kalista so odkrili spomenik papežu Piju XI., ki je dal pobudo za zidanje te veličastne palače in jo odprl 23. maja 1936.

Admiral Stanley, veleposlanik Združenih držav v Moskvi, je sporočil Rooseveltu, da namerava odstopiti zaradi težavnih okoliščin, v katerih je prisiljen izvrševati svoje posle v Moskvi.

Okrajni civilni komisarji pri Visokem komisarju

Ljubljana, 3. junija.

Včeraj, 4. junija, je Visoki komisar v vladni palači vodil sestanek okrajnih civilnih komisarjev v pokrajini.

Navzoči so bili podprefekt David, kvestor Ravelli, načelnik kabineta podprefekt Bisia, nadzornik tehnične službe, pokrajinski zdravnik, nadzornik pokrajinskega odbora za protiletalsko obrambo, ravnatelj in podravnatelj pokrajinskega prehranjevalnega zavoda in strokovnjak pokrajinskega namestitvenega urada.

Potem, ko so civilni komisarji podali poročila o svojih upravnih področjih, je Visoki komisar podal pregled o raznih vprašanjih, ki so bila načeta, in dal navodila tako glede prehrane, kakor tudi glede zdravstvenega stanja, o protiletalski obrambi in o poslovanju civilnih uradov Visokega komisariata.

Kopalne prilike v Ljubljani nekdaj in sedaj

Kopalna sezona v Ljubljani se je prav za prav začela že v začetku maja, ko je posijalo prvo toplo sonce, toda omejila se je le na sončenje na prostem in le redki, najbolj pogumni kopalci so se upali za trenutek v vodo. Deževni dnevi zadnjih tednov pa so tudi preprečili, da sedaj, ko smo že v začetku junija, še nimamo prave kopalne sezone, upamo pa, da jo v kratkem dobimo. Z najvišjega mesta v Ljubljanski pokrajini smo tudi slišali zagotovilo, da bosta v kratkem urejeni dve važni kopališči, in sicer ljudsko kopališče na Ljubljanici ter kopališče v Koleziji, ki ju je treba le nekoliko dograditi in izpopolniti, pa bosta izvrstno ustrezali občinstvu poleg kopališča v Iliriji ter drugih kopališč na prostem, kolikor jih nudi Ljubljana. Zanimivo bi bilo pri tem nekoliko pogledati na zgodovino ljubljanskih kopališč, bodisi v zaprtih prostorih, bodisi na prostem. Seveda pa pri tem ne smemo segati v daljne čase, temveč le nekako v prvo desetletje sedanjega stoletja. Tedanje razmere so še v dobrem spominu starejšemu rodu Ljubljančanov. Najstarejše kopališče, namenjeno javnosti, je bilo v Ljubljani Marijino kopališče na Prulah. V tem kopališču so imeli tople in hladne kopeli ter celo močvirske kopeli, za katere so bili prepričani, da so zelo zdravilne. Napravili so jih s primesjo šote z Ljubljanskega barja. To poslopje pa je čedalje bolj propadalo, in ko je bilo v času stanovanjske stiske spremenjeno v zasilna stanovnaja, se je nabralo v njem toliko golazni, da ga je mestna občina dala pred nekako desetimi leti zažgati. Pod županom Hribarjem je bilo zgrajeno tudi javno kopališče na križišču Kolodvorske in Prečne ulice, ki še danes obratuje in je deležno kar največjega obiska. Zelo priljubljeno kopališče je postalo tudi v hotelu Slon, ki tudi obratuje in je prav tako deležno obiska. Pred 20 leti je bila zgrajena palača Okrožnega urada, sedaj Zavoda za socialno zavarovanje, ki ima prav tako javno in dobro obiskovano kopališče. Hkrati pa se je pričela kultura kopalnic tudi v zasebnem poslopju. Mestni gradbeni urad zadnja leta sploh za večje hiše ni izdajal gradbenega dovoljenja, če niso načrti vsebovali tudi kopalnic. Pa tudi lastniki starih hiš so v svojih poslopjih pričeli graditi kopalnice, mnogi pa na svojih vrtovih tudi priprave za prhe in bazene. Moramo računati, da ima danes več ko polovica zasebnih stanovanj v Ljubljani svoje lastne kopalnice, nova stanovanja, — razen najbolj skromnih, — pa prav vsa.

Vzporedno z zanimanjem Ljubljančanov za zaprta kopališča in kopalnice je raslo njihovo zanimanje za kopanje na prostem. Še pred prvo svetovno vojno so starejši ljudje prepuščali kopanje na prostem le mladini — in pa vojakom. Vojaki nekdanje Avstroogrske, zbrani iz vseh narodov te države, so se v Ljubljani kopali v glavnem na dveh krajih: v Malem grabnu, kjer seveda ni bilo prilike za plavanje in tudi ne možnosti, da bi kdo utonil. V plitki vodi so se vojaki le nekoliko umili in očistili, nato pa so se vrnili v svoje vojašnice. Plavati pa so se učili v takozvani »Schwimmschule«, ki je bila nameščena v sedanjem Trnovskem pristanu, nekako od Prulskega mostu. Tega mostu pa tedaj še ni bilo. Za današnje pojme je bilo to kopališče nekaj čudnega. Podčastniki so res učili posamezne vojake nekoliko plavanja, toda vojaki niso imeli prilike za sončenje, ker je bilo vse nabrežje poraščeno s širokovejnatimi kostanji, ter so si obojni, podčastniki in vojaki, raje privoščili v senci čašo piva, kakor pa da bi se sončili in plavali po Ljubljanici.

Mladina pa se je kopala na Špici, kakor se še dandanes, po raznih skritih točkah Malega grabna, kjer pa je bilo kopanje »strogo prepovedano«, v Gradaščici pa na treh točkah: na Bokalcih, t. j. na raztočju Gradaščice in Malega grabna, na Pasjem brodu in v Babji kotli. To so bile že kar globoke točke in marsikdo, nevešč plavanja, se je tam že potapljal. Odkar so Gradaščico in Mali graben pred leti regulirali, so izginile te idile z obeh potokov. Le najbolj pogumni plavalci so si upali v Gruberjev prekop, kjer je bilo tudi strogo prepovedano kopanje in tudi niže doli, od sotočja Gruberjevega prekopa in Ljubljanice. Dandanes, ko zna že vsak otrok plavati, se nam te točke ne zde prav nič nevarne.

Kopališče Kolezija je bilo priljubljeno že pred prvo svetovno vojno. Toda tedaj je vladal drugačen red. Skupnega kopanja moških in žensk prejšnji rod ni poznal. Moški so imeli določene dneve, ženske pa svoje. Na Savo in naprej na Soro so zahajali še pred 20 leti le redki izletniki, pozneje pa je na Savo pritisnila mladina. Ko pa so s pomočjo mestne občine in oblastne samouprave, ki jo je vodil pok. dr. Natlačen, zgradili kopališče Ilirijo, smo dobili šele pravi prvi športni bazen v Ljubljani.

Na srečo sta na razpolago Ljubljanica in Gradaščica. Odkar je Ljubljanica regulirana, se kar sama ponuja za veliko javno kopališče, kar je postala že lani, še bolj bo pa letos. Ko dobimo tudi novo modernizirano kopališče v Koleziji, upajmo, da bomo s prilikami za kopanje v Ljubljani zadovoljni.

Splošna bolnišnica v Ljubljani sporoča, da je sprejem bolnikov na očesni oddelek zaradi obnavljalnih del v proslopju za daljšo dobo omejen na najnujnejše primere.

V Ljubljani imamo 360 gostiln

Za Ljubljano govore podeželani, da je tu na vsakem oglu gostilna in da iz vsake druge hiše »Bog roko ven moli«. Podeželanom se to seveda čudno zdi, toda pomisliti moramo, da je bila Ljubljana v mirnih letih zelo važno tujsko prometno središče. Ne samo pravi tujci, ki so prihajali iz daljnjih dežel v naše kraje na oddih, temveč tudi nešteto podeželanov je vsak dan prihajalo v Ljubljano. Razni opravki so jih dovedli sem, kakor kupčija, opravki pri uradih, šole, razne prireditve, vse to je vabilo podeželsko ljudstvo v Ljubljano. Večine teh obiskovalcev Ljubljana ni upoštevala v nobeni statistiki, niti ne pri prenočninah, zakaj skoraj vsak podeželan je zaradi dobrih prometnih zvez kakor železnic, avtobusov in raznih zasebnih vozil po lepih cestah pač v Ljubljano zjutraj prišel in zvečer odšel, toda čez dan je bil pač navezan na gostilno. Pravih prenočnin po hotelih in prenočiščih v Ljubljani je bilo prejšnja leta povprečno kakih 50.000 letno. Sedanje številke niso znane, toliko pa vemo, da so vsi hoteli in prenočišča stalno zasedeni in vse postelje oddane.

Toda gostilniška obrt je živela prej bolj od dnevnih gostov, bodisi podeželskih ali tujih. Znane so nekatere stare gostilne kakor pri »Figovcu« na Ajdovščini, dalje pri »Ferlincu« na Krekovem trgu, pri Rastoharju na Karlovški cesti, pri »Češnovarju« na Dolenjski cesti, pri »Majarončku« na Zaloški cesti, pri »Jerneju« na Sv. Petra cesti in druge, ki so v glavnem živele od kmečkih obiskovalcev v Ljubljani. Kmetje so se pripeljali z vozmi v mesto, tu najprej poskrbeli za živino, ki so ji dali ovsa in sena iz gostilničarjeve zaloge ter jo napojili na velikih dvoriščih teh gostiln, nato pa so pomislili seveda tudi nase in si privoščil kaj za pod zob in za grlo. Večina teh gostilničarjev ni skoraj marala dopoldne mestnih gostov in šele zvečer so bili v resnici dobrodošli. Na teh dvoriščih so bili tudi mali sejmi, kjer so kmetje, trgovci in seveda neizogibni mešetarji na drobno in debelo barantali z živino, za kmetske pridelke, za blago, pa tudi za nepremičnine. Marsikateri grunt je ob takih prilikah menjal svojega gospodarja, marsikatera ženitev se je sklepala takole pri golažu in pri čaši cvička ali piva.

So pa še druge stare gostilne v Ljubljani, ki sicer nimajo dvorišča, vendar pa so bile močno navezane na podeželsko prebivalstvo. Tudi v teh gostilnah so dopoldne naši ljudje barantali in kar znan je postal tip stare kmečke ženice, ki je prodala v Ljubljani putke in jajčka in še kak »puterček«, potem pa se je za delo, ki ga je imela s tem blagom privoščila priboljšek, namreč četrtinko vina, kruh in morda celo košček mesa pa je imela kar s seboj v cekarju. Kruhek je namakala v vinček in dejala sama pri sebi: »Malo naj ga vinček, malo ga bom pa jaz!«

Ti idilični časi so precej ponehali in razmere so se spremenile. Še vedno pa imamo v Ljubljani trenutno okoli 360 gostiln, vštevši najbolj moderne in največje in prav skromne bifeje, kjer človek niti stola ne dobi, temveč mora vino popiti kar stoje. Gostilničarji tožijo o slabih zaslužkih. To pa so tožili vedno, tudi tedaj, ko so ljudje najbolj zapravljali denar. Res pa je, da so ljudje sedaj boj varčni. Pomisliti moramo, da pride v Ljubljani sedaj na vsakih 250 ljudi ena gostilna, vštevši otroke, ženske in nepivce. Resnica je, da nekateri gostilničarji sedaj prav dobro zaslužijo, drugi pa le životarijo. Gostilničarski stan je v splošnem zelo napredoval, saj ima skoraj vsaka še tako majhna gostilna električno razsvetljavo, zračno ventilacijo in prirojena ljubezen naših ljudi do snage v večini lokalov tudi ustreza sodobnim zahtevam. Kakor povsod pa je seveda tudi tu nekaj izjem.

Sedaj vidimo po mestu kontrolne uradnike z obrtnega oddelka mestnega magistrata, ki pregledujejo gostilniške lokale. Njihova opazovanja so za gostilničarski stan v splošnem ugodna. Število gostiln se v Ljubljani nikakor ne bo povečalo, saj dokler traja vojna, prej se bo zmanjšalo. To stališče mestnega magistrata je popolnoma pravilno in ga mora javnost odobravati.

Uradni razglasi

Zakon o ustanovitvi Ljubljanske pokrajine

Rimski Uradni list objavlja v svoji štev. 123 z dne 27. maja t. l. zakon z dne 27. aprila t. l., ki pretvarja v zakon kr. zakonsko uredbo z dne 3. maja 1941 št. 291 glede ustanovitve Ljubljanske pokrajine.

Po zakonu z dne 31. januarja 1926 št. 100 o pravici izvršilne oblasti izdajati pravne predpise je treba predložiti kraljeve uredbe parlamentu zaradi uzakonitve. Če se uredba v dveh letih od objave ne uzakoni, neha veljati z dnem, ko preteče ta rok.

Z zgoraj navedenim zakonom je bilo tem predpisom zadoščeno in je kr. zakonska uredba o ustanovitvi Ljubljanske pokrajine postala zakon.

Podobno je bila uzakonjena z dne 27. aprila t. l. št. 386 zakonska uredba o ureditvi dalmatinskih ozemelj.

Nov obrazec osebne izkaznice

Vse osebe moškega spola v starosti 15 do 50 let so dolžne zaprositi do 30. junija 1943-XXI pri občini bivališča, naj se jim izda nova osebna izkaznica.

Osebe iz prednjega odstavka, ki dopolnijo 15. leto starosti po 30. juniju 1943-XXI, morajo zaprositi za osebno izkaznico pri občini svojega bivališča v 30 dneh od dne, ko dosežejo 15. leto starosti.

Občine v pokrajini so dolžne poskrbeti, da se do 31. avgusta 1943-XXI odvzamejo zapadle osebne izkaznice in izdajo izkaznice novega obrazca, za katere jim dobavi tiskovine Visoki komisariat.

Občine morajo na prošnjo prizadetih izdajati osebne izkaznice novega obrazca tudi že pred pretekom teh rokov, zlasti v smislu člena 6. naredbe z dne 24. jan. 1942-XX, št. 7.

Občinam pokrajine se prepoveduje izdajati osebne izkaznice na drugih obrazcih, dobavljenih pred dnem objave te naredbe.

Od 31. avgusta 1943-XXI so povsem razveljavljene osebne izkaznice sedaj uporabljenega obrazca, t. j. osebne izkaznice, ki so jih občine pokrajine izdale do dne objave te naredbe.

Vzpostava upravnega sodišča

Člen 1. Vzpostavlja se s sedežem v Ljubljani upravno sodišče, ki je prej imelo sedež v Celju. To sodišče je pristojno odločati po prejšnjih zakonih o tožbah zoper akte upravnih oblastev, vštevši akte samoupravnih oblastev v Ljubljanski pokrajini.

Člen 2. Upravnemu sodišču se dodeljujejo tisti sodniki, bodisi iz sodniškega stanu kakor tudi iz upravne stroke, ki so bili na dan 6. aprila 1941-XIX člani upravnega sodišča v Celju in sedaj bivajo v Ljubljanski pokrajini. Sodnike, ki bi bili morda potrebni za to, da se sodišče spopolni, imenuje Visoki komisar na predlog pravosodnega inspektorata, lahko tudi brez ozira na pogoje po drugem odstavku člena 11. zakona o državnem svetu in upravnih sodiščih.

Člen 3. Odredbe iz člena 12. zakona o državnem svetu in upravnih sodiščih izdaja z odlokom Visoki komisar na predlog pravosodnega inspektorata. Dokler se ne odredi drugače, izvršuje pristojnost državnega sveta po členih 13. in 14. tega zakona Visoki komisar po zaslišanju pravosodnega inspektorata.

Člen 4. Sodišče iz člena 1. te naredbe je pristojno odločati o tožbah, ki so bile na dan 6. aprila 1941-XIX že vložene, če se tičejo javnih oblastev in javnih naprav v Ljubljanski pokrajini. Zadevne tožbe pa se morajo obnoviti v dveh mesecih od uveljavitve te naredbe. Če se ne obnove, veljajo za umaknjene in izpodbijani upravni akti dobe izvršnost.

Člen 5. Zoper upravne akte, izpodbitne pred upravnim sodiščem, za katere izpodbojni rok na ta dan še ni bil pretekel, in zoper upravne akte, glede katerih je rok začel teči po 6. aprilu 1941-XIX pa do dne uveljavitve te naredbe, se more vložiti tožba zgolj le pri sodišču iz člena 1., in to v dveh mesecih od dne uveljavitve te naredbe.

Člen 6. Vendar pa tožba ni dopustna zoper upravne akte iz prednjih členov 4. in 5., ki so bili že izvršeni brez ugovora ali pridržka prizadetih strank.

Pojasnilo glede vina

Z ozirom na razne govorice o nameravani zapori vin smo se na pristojnem mestu informirali, koliko je resnice na teh govoricah ter moremo na podlagi prejetih informacij podati naslednje zanesljivo pojasnilo.

1. Ni govora o kaki nameravani zapori vin, ker oblast z gotovosvjo računa, da bo s pravkar sprejeto naredbo o ureditvi vin in o cenah vina ter zaradi razumevanja članstva (gostilničarjev in trgovcev z vinom) popolnoma krita potreba prebivalstva po vinu.

2. Pod zaporo pride samo vino, ki bi ga zaplenil Urad za kontrolo cen zaradi katerega koli prekrška protidraginjskih predpisov. To vino bo prodal Prevod po maksimalnih cenah Združenju trgovcev Ljubljanske pokrajine.

3. Vse spremembe glede načina prodaje vina in glede vinskih cen navaja nova naredba o ureditvi vin in o maksimalnih cenah.

Združenje trgovcev za Ljubljansko pokrajino.

Prijava in zapora goveje živine

Člen 1. Vsa goveja živina v posesti kogar koli na dan, ko stopi ta naredba v veljavo, se mora do vštetega 15. junija 1943-XXI prijaviti občini, kjer je. Prijava se mora napraviti na posebnih obrazcih, ki se dobijo pri občini in v njej se mora natančno navesti število glav in njih živa teža. Občine morajo poslati prejete prijave do vštetega 30. junija 1943-XXI Pokrajinskemu prehranjevalnemu zavodu.

Člen 2. Občinski uradi in Pokrajinski prehranjevalni zavod morajo po svojih organih pregledati točnost prijavljenih podatkov.

Člen 3. Za dobo 20 dni od dne, ko stopi ta naredba v veljavo, so odloženi vsi sejmi za govejo živino, izvzemši dogone, odrejene po Pokrajinskem prehranjevalnem zavodu in je tudi prepovedana prodaja ali oddaja take živine.

Člen 4. Reji goveje živine morajo pridržati na razpolago Pokrajinskemu prehranjevalnemu zavodu delež 30% (trideset odstotkov) celotne žive teže vse goveje živine, prijavljene po členu 1. te naredbe. Vsa za klanje določena goveja živina pa ostane vsekakor pod zaporo na razpolago tega zavoda.

Člen 5. 30%na zapora iz prednjega člena velja tudi za govejo živino, ki je vpisana v rodovniško knjigo.

Člen 6. Živa teža goved prijavljenih po tej naredbi, ki se do 30. junija 1943-XXI oddajo po naredbi z dne 11. maja 1942-XX, št. 95, se odbije od žive teže, spadajoče pod zaporo po členu 4. te naredbe. Količine goveje živine, ki je že pod zaporo po omenjeni naredbi z dne 11. maja 1942-XX, št. 95 in se ne oddajo do vštetega 30. junija 1943-XX, se bodo morale oddati po tem dnevu ne glede na količine, spadajoče pod zaporo po členu 5. te naredbe.

Člen 7. Da se drže v razvidu vse spremembe v stanju govedi v pokrajini, ugotovljenem s popisom po tej naredbi, mora vsak rejec goveje živine prijaviti Pokrajinskemu prehranjevalnemu zavodu preko občine v 10 dneh vsak nakup glav kakršne koli teže, skotitve, prodajo, oddajo ali kakršen koli lastninski prenos, opravljene po 15. juniju 1943-XXI. Prav tako morajo napraviti prijavo vsi, ki bi začeli gojiti živino.

Člen 8. Odpravljanje goveje živine iz občine je dopustno samo po prehodni odobritvi, ki jo smejo izdati občine, ko so dobile od občinskega preskrbovalnega urada izjavo, da ni zadržka.

Člen 9. Kršitelji določb te naredbe se kaznujejo, če ni dejanje huje kaznivo, po postopku iz naredbe z dne 26. januarja 1942-XX, št. 8 in po predpisih naredbe z dne 25. novembra 1942-XXI, št. 215 v denarju od 500 do 5000 lir ali z zaporom do dveh mesecev. V hujših primerih se izreče poleg denarne kazni tudi zapor. Poleg tega se lahko odredi začasni ali trajni odvzem obrtne pravice.

Obnovitev dovoljenj za kroženje avtomobilskih vozil

Urad za motorizacijo pri Visokem komisariatu objavlja, da s 30. junijem zapadejo dovoljenja za kroženje avtomobilov, vpisanih v Ljubljanski pokrajini.

Da bi si mogli ta dovoljenja obnoviti, morajo prizadeti po redni poti poslati posebno prijavo, kolkovano s 6 lirami, na urad za civilno motorizacijo in sicer do 30. junija t. l. in priložiti dovoljenje za vožnjo z avtomobilom kakor tudi vojno legitimacijo.

Sprememba predpisov glede gibanja in javnih obratov v Kočevju

Visoki komisar za Ljubljansko pokrajino je odredil, da se začenši s 6. junijem pa do nove odredbe odreja čas za svobodno gibanje znotraj bloka v Kočevju od 5. do 22. ure. Javni lokali in prireditve znotraj bloka se morajo zapirati ob 21.30.

Za ostalo ozemlje kočevske občine pa veljajo glede gibanja in glede zapiranja javnih obratov prav isti predpisi, kakor so bili postavljeni 1. aprila 1943-XXI.

V ostalem pa se prav v ničemer ne spremene določila uredbe z dne 30. oktobra 1941-XX in 24. junija 1942-XX.

Sprejemni izpiti na IV. moški realni gimnaziji v Ljubljani se bodo vršili v poletnem in jesenskem roku. Učenci letnikov 1930, 1931, 1932 in 1933, ki imajo namen, da vstopijo v I. razred gimnazije, morajo ravnateljstvu do 15. junija predložiti na taksnem papirju za 6 lir spisano in od očeta odnosno njegovega namestnika podpisano prošnjo za pripustitev k izpitu. — V prošnji naj se navede, v katerem roku, v poletnem ali v jesenskem, bo učenec delal izpit. Prošnja naj bo opremljena s potrdilom upravitelja ljudske šole, da je učenec v šolskem letu 1942-43 obiskoval 4. odnosno 5. razred ljudske šole. — Prošnji naj se priloži rojstni in krstni list in kakor hitro bo mogoče, tudi izpričevalo četrtega razreda ljudske šole. — Dan in ura izpitov v poletnem roku bosta objavljena pravočasno.

Junijska pobožnost v cerkvi Srca Jezusovega v Ljubljani se vrši ves mesec vsak večer ob pol osmih. Cerkev je za to pobožnost lepo okrašena in svečano razsvetljena. Vsak večer ob pol osmih pridiga in nato litanije Srca Jezusovega. Ob nedeljah in praznikih je pobožnost ob petih popoldne. Vsako jutro ob pol sedmih sveta maša pred izpostavljenim Najsvetejšim s petjem. Častilci božjega Srca vabljeni pred njegov oltar!

Gorazd Marjen:

Ančka

Peter Meran je zrl za njim in nekaj časa zamišljeno vrtel kozarec.

»Hm, posrečen slučaj, punca noče kmeta! Oče je star in se bo moral prej ali slej vdati njeni volji, ali pa se razpočiti od jeze. Ni slab ta račun in meni je kar všeč. Kaj če bi poizkusil, morda se dekle prime mene?« je pomislil in potrkal s kozarcem ob mizo. Krčmar je prihitel in prinesel nov liter.

»Čujte krčmar, kdo je bil ta, ki je bil prej v moji družbi?«

»V vaši družbi? A, seveda, to je bil najbogatejši kmet v vasi — oče Martin.«

»On ima hčer«, je nadaljeval Peter, »kajne?«

»Ančko, ampak sedaj sila gosposko. Martin si kar lase ruje zaradi nje. Gospodična Anica sem, gospodična Anica tja...«

»Hvala, hvala,« je prekinil Peter zgovornega krčmarja ter si pomel roke. »Plačam!«

»Kaj ni več očeta tu?« je zdajci vprašal ženski glas za Petrovim hrbtom.

»Ravnokar je odšel, gospodična Anica,« je smehljaje odgovoril krčmar.

»Oprostite, če se ne motim, imam čast govoriti s hčerko gospoda Martina,« se je vmešal Peter, vstal in se približal Ančki. »Moje ime je Peter Meran, uradnik in sem tu na oddihu. Z vašim očetom sva se mnogo razgovarjala o vas.«

Ančka je zardela in pobesila oči.

»Ne vem, ali dobro ali slabo,« je rekla v zadregi.

»Bog ne daj kaj slabega, gospodična Anica. Res, vidim, močno se vam pozna, da ste bili v mestu. Vse boljši okus imate kot ostala kmečka dekleta.«

»Hvala za poklon, toda sedaj moram domov. Upam, da se še vidiva med vašim počitkom. Obiščite nas, gospod Meran, očeta bo gotovo razveselilo.«

»Brez dvoma vas posetim. Upam, gospodična Anica, da bova postala kmalu prijatelja.«

Ko je Ančka odšla, je izpil Peter na dušek kozarec vina in si zadovoljno prižgal cigareto.

»Začetek je dober, pridobiti dekle izgleda ne bo tako težko.«

Peter se je kmalu vrinil v Ančne misli. Hodil je k očetu Martinu povabljen in nepovabljen. Kmalu si je pridobil njegovo naklonjenost in kramljala sta kot dva stara znanca. Tudi Ančka ni ostala ravnodušna. Njegove besede so jo docela omrežile in vedno bolj je verovala, da je njen sen — dobiti za moža gospoda iz mesta — uresničen. Ko ji je Peter razodel ljubezen in jo prosil, naj mu postane žena, ni niti malo oklevala. Anica se je odločila. Oče Martin pa je le jezno godrnjal. »Jaz sem že star, a ti? Kakor si sedaj posteljč, tako boš ležala, to menda veš?«

»Vem! Vem pa tudi to, da je Peter kot olikan človek dober in pošten ter da me ljubi,« je odvrnila Ančka.

»Kot olikan človek! Lahko je olikan, toda kaj se skriva pod tem pa ne veš.«

»Vi ne boste trpeli in tudi škode ne boste imeli. Sama sem si ga izbrala in kot bo — bo. Sicer pa vi itak vse prečrno vidite.«

Vaščani, ki so vedno radi pogledovali tujce od strani, so imeli Petra takoj v zobeh. Miletovo nenadno izginotje jim ni šlo v glavo in sumničili so Petra, da ima tudi on tu svoje prste vmes. Javno so molčali in le mrko, a radovedno opazovali mladi par.

— — — — — — — —

Peter je kmalu po poroki pokazal svoje pravo lice. Ko se je oče Martin umaknil in prepustil gospodarstvo novoporočencema, se je Peter večkrat vozil v mesto po »opravkih« in se redno vračal pijan domov. Ančka ga je spočetka branila pred očetovimi očitki, zgovarjajoč se na fantovske slovesnosti, ki jih opravlja vsak ženin v mestu. Toda tega ni hotelo biti konec. Noč se je vrstila za nočjo in Ančka je ostajala sama doma ter jokala od žalosti in jeze. Peter pa jo je v dnevih treznosti že znal potolažiti in jo zopet pridobiti z novimi obečanji.

A iz mesta so prihajali upniki in na račun Petrovih dolgov jemali zdaj kravo iz hleva, zdaj kos pašnika ali gozda in ga prepisovali nase. Posestvo se je naglo krčilo in oče Martin je ves obupan opazoval njegov razvoj ter s strahom čakal, kaj bo.

Še poslabšalo pa se je, ko je Ančka povila otroka.

»Ne uganjaj sentimentalnosti!« je zavrnil Peter Ančko, ko ga je s povzdignjenimi rokami prosila, naj neha brezplodno življenje, če že ne zaradi nje, pa vsaj zaradi otroka. »Ne potrebujem tvojih pridig in prošnja, delam lahko, kar se mi poljubi in ne kar mi boš ti predpisovala.«

Vsak nasvet, vsaka prošnja in celo grožnja je bila bob ob steno.

Martinova domačija je šla vedno hitreje liki plazu rakovo pot. Leto dni po Ančkini poroki je oče Martin zopet moral prijeti za delo, da je lahko preživljal Ančko, otroka in sebe. Hudo se je postaral spričo zadnjih dogodkov in hrbtenica se mu je upognila, da je hodil s palico v roki v bližnjo hosto po drva. Peter pa je vedno bolj propadal. Opit je razgrajal po že skoraj prazni hiši in zahteval od Ančke denarja.

(Dalje prih.)

Naše gobarstvo v preteklosti in sedanjosti

Kratka poročila prihajajo iz raznih krajev Dolenjske, ki naglašajo, da so že začeli nabirati gobe, da je bilo zlasti zadnje majniško deževje zanje ugodno in dobrodošlo. Ljudje so se letos še bolj kot lani posvetili gobarstvu, to je nabiranju in sušenju gob, v prvi vrsti lepih, zdravih in malih jurčkov. Lani so gobe mnogim krajem na Dolenjskem prinesle čedne zaslužke.

Gobarstvo je že od nekdaj dajalo našim ljudem dober zaslužek ter je živelo mnogo ljudi v naših gozdnih krajih. Toda velika je razlika med nekdanjim in sedanjim gobarstvom, med starimi, originalnimi gobarji in modernimi nabiralci gob. Velika in zanimiva je tudi razlika med nekdanjimi in sedanjimi gobami, za katerimi so hodili ljudje po gozdovih. V naslednjem hočemo podati kratko sliko o starih in sedanjih gobarjih!

Že Valvazor je podal kratek opis o slovenskih polharjih in polhih, v svoji knjigi je celo podal sliko, kako vrag jeseni podi polhe spat. Od Jurčičevih časov naprej pa so že mnogo napisali o polharjih in polhih, da je že precej obsežna literatura. Toda o starih gobarjih pa je kaj malo napisanega! Zanimivo sliko o njih je podal dr. Hinko Dolenc v svoji črtici »O gozdu in nekateri njegovi ljudje«.

Kresilna goba in nje izvoz

Vsi vemo, kaj je pred 80 in več leti pomenila kresilna goba v našem domačem gospodinjstvu in življenju sploh. S kresilno gobo so bili oboroženi vsi stari tobakarji, možje, fantje in tudi domače gospodinje so jo hranile, da so si mogle napraviti na ognjiščih — ogenj. Kresilna goba, kremen in jeklena iglica ali pa primerno pripravljen nožiček, so bili inštrumenti, ki jih je vsakdo nosil s seboj, da si je mogel ukresati ogenj in zažgati pipo.

Ker je bila kresilna goba nekak inštrument za gospodarstvo, je jasno, da so jo ljudje povsod nabirali, kupovali in iskali. Kresilno gobo so včasih mali kramarji tako prodajali, kakor prodajajo sedaj vžigalice, razne vžigalnike in drugo robo. Mali kramarji v sedanji Prešernovi ulici so imeli razobešeno kresilno gobo, da so tako vabili k sebi kupca. Prodajali so jo.

Kresilna goba pa je bila v takratnih časih tudi rentabilen izvozni predmet. Kresilno gobo so prekupčevalci po deželi kupovali kar na cente. Za stari cent kresilne gobe je gobar prejel 16 goldinarjev. In ljudje so na ta način zaslužili lepe denarje. Kresilno gobo pa so izvažali iz Ljubljane v Anglijo. »Tam so bile tovarne, ki so izdelovale nekdaj najbolj imenitno blago za pokrivala in obleko. Tudi domači obrtniki so narejali izdelke iz gobe in na Kranjskem je imel skoraj sleherni krčmar gobovo kapico z zelenim »čufkom« na vrhu, za katerega je prijel, da je pozdravil kaj bolj imenitnega gosta,« tako piše dr. Hinko Dolenc v omenjeni črtici o kresilni gobi.

Živahno je bilo po bukovih gozdovih

Kdaj so začeli kresilno gobo nabirati? O tem pravi dr. H. Dolenc lepo: »Kadar se jame bukev razsipavati in ptički vsi pojo, takrat se odpravi tudi gobar na svojo težavno pot.« Prav stara generacija se bo še lahko spominjala teh originalnih starih gobarjev. Odšli so spomladi v bukove gozde in tam ostali vse poletje. Na primernem kraju so si napravili priprosto kočo, kakor so jih imeli in jih še imajo oglarji. Od treh strani je bila koča zadelana, na četrti strani prosta. Malo mahu in trave! Pa je bilo ležišče in počivališče gobarjevo! S seboj je gobar nesel brašno, kako koruzno moko, nekaj slanine, kotliček, ponvico. To je bilo vse. Pozabil pa ni nikdar vzeti s seboj svoje najvažnejše orodje, dobro brušeno sekirico in nož. In začelo se je nabiranje kresilne gobe. Ta je rastla na debelih bukvah, pa tudi na podrtem drevju, ki je omagalo pod snežnimi viharji. Kresilno gobo je gobar spravil z drevesa, nato pa jo na zelo spreten način znal s sekirico lepo zrezati v plate. V tihem in lepem bukovem gozdu je gobar preživel vse poletje. Jeseni pa je spravil svoj »pridelek« domov in ga prodal prekupčevalcu. Bili so denarji, s katerimi se je gobar oskrbel za zimo in družino.

Namesto kresilne gobe — gobani, jurčki

Ko so moderne vžigalice izpodrinile kresilno gobo, ko je tekstilna tehnika še bolj napredovala, je kresilna goba izgubila svojo veljavo. Pomrli so tudi stari gobarji. Na njih mesto pa je nastopila mlada generacija gobarjev, od katerih so mnogi strokovnjaki in znanstveno podkovani.

Na kresilno gobo so ljudje pozabili. Nje mesto pa so zavzele druge užitne gobe vseh vrst.

Prej so gobarji iskali gobe po drevju, sedaj jih iščejo po tleh. Pravo nabiranje užitnih gob se je začelo organizirati in oživljati šele po končani prvi svetovni vojni, pa tudi že med njo so ljudje zelo radi stikali za gobami. Po vojni pa so bila leta, ko je bila za gobe najugodnejša konjunktura. Začeli so užitne gobe izvažati. In lepi milijoni so prišli v deželo! Po nekaterih krajih, tako v litijskem in škofjeloškem okraju so ljudje zaslužili prav čedne tisočake. Izvoz gob je včasih dosegal nad 20 milijonov bivših dinarjev.

Življenje in delovanje sedanjih gobarjev pa je povsem različno od onega starih. Modernim gobarjem ni treba preživljati mesece in mesece po gozdovih. Zgodaj zjutraj, zlasti po dežju, se gobarji opravijo in krenejo v svoje »gobarske rajone«, kjer kaj hitro nabero gobe. Na deželi jih nabirajo v prvih jutranjih in dopoldanskih urah. Podnevi pa jih nato, ko je bila »trgatev« kaj obilna, sortirajo, režejo in devljejo na sonce, da jih suše.

Taka je prilično razlika med starimi in mladimi gobarji!

Polne jerbase lepe glavnate solate

Ljubljana, 5. junija.

Ob lepem in sončnem junijskem jutru se je začel današnji sobotni trg živahno razvijati in promet je bil zelo velik prav zaradi prvih dni v mesecu. Današnji sobotni trg je bil drugi tržni dan v juniju. Prav zgodaj, že pred sedmo, so pripeljale trnovske in krakovske ženske na dvokolnicah velike in zvrhane, lepo pletene in okrašene jerbase zdrave in očiščene glavnate solate raznih vrst, saj so naše zelenjadarice umele same vzgojiti primerno solatno seme, katero prekaša marsikatero drugo seme. Imamo sedaj na trgu poleg mehke majniške kraljice trdnejšo parizarico in maslenko, solato, ki je dobra kot maslo. Saj je tudi nekdo danes lepo pripomnil: »Solate na jerbase. Človek bi jo kar tako jedel, tako je videti okusna!«

Branjevci na Vodnikovem trgu so bili včeraj založeni z gorizijskimi češnjami, ki so jih prodajali po 6.50 lire kg. Kmalu so bile prodane. Danes ob zgodnjih urah še ni bilo na trgu češenj, prišle so pozneje, okoli desetih dopoldne, ko so na glavnem kolodvoru prej prevzeli vagonsko pošiljko gorizijskih češenj. Branjevci pa so bili danes zgodaj založeni z lepo čebulo, ki so jo prodajali po 3.50 lire kg.

Na trgu opažamo že nekatere letošnje zgodnje pridelke. Trnovčanke so pripeljale na trg že domačo zgodnjo čebulo, tako tudi česen, peteršilj in korenček. Po zadnjih dveh povrtninah so gospodinje zelo segale, kajti primanjkovalo je še starega peteršilja in korenja, ki tudi ni več tako dobro za juho.

Na prostoru ob semenišču, kjer prodajajo razne gozdne sadeže, so danes nekatere ženske prodajale borovnice. Hitro so jih prodale. Borovnice so bile nabrane na Golovcu, kjer so letos zelo dobro obrodile in jih je ponekod izredno mnogo. Poleg borovnic je bilo nekaj vrtnih in gozdnih rdečih jagod. Po zadnjih je veliko povpraševanje, zlasti izdelovalci sladoleda se zanje znimajo.

Mnogi se zanimajo za razne vrste fižola in še kupujejo semenski fižol, saj ga še rabijo, kajti mnogim so razni polži pojedli cele vrste natiškega fižola. Dvojevrstni polži so se spravili na perje natiškega fižola in ga začeli požrešno objedati. Prva vrsta polžev je zelo majhna, sivkasto bela. Človek tega škodljivca tako hitro ne opazi. Perje sklesti temeljito, da ostanejo same žile. Druga vrsta so rdeči polži, večji kot prvi. Ti rdeči polži so se letos ponekod pojavili v velikem številu in so prav hudi požrešneži. Mahoma uničijo vrsto fižola. Proti tem škodljivcem nasvetujejo nekateri, da je dobro posipati fižolovo perje z lesnim pepelom. Pametno, toda zelo zamudno pa je, da sami polže s perja pobiramo in pokončujemo.

Ljubljanske gospodinje se zelo zanimajo za letošnji grah. Uvoženi grah je bil pred tedni nekaj dni naprodaj, drugače graha še ni na trgu. V nekaj tednih lahko pričakujemo domači grah, ki so ga mnogi zelo veliko in zgodaj nasadili. Domači grah letos zaradi tako toplega in lepega vremena prav lepo kaže in bo pridelek prav obilen.

EIAR – Radio Ljubljana

Sobota, 5. junija: 7.30 Pesmi in napevi — 8 Napoved časa — Poročila v italijanščini — 11.50 »Pol ure za vojaka« — 12.20 Plošče — 12.30 Poročila v slovenščini — 12.45 Napevi in romance — 13 Napoved časa — Poročila v italijanščini — 13.10 Poročilo Vrhovnega poveljstva oboroženih sil v slovenščini — 13.12 Simfonična glasba — 13.30 Orkester vodi dirigent Gallino — 14 Poročila v italijanščini — 14.10 Koncert Radijskega orkestra vodi dirigent D. M. Šijanec, sodeluje sopranistka Draga Sok in tenorist Janez Lipušček — operetna glasba — 15 Poročila v slovenščini — 15.15 Pokrajinski vestnik — 17 Napoved časa — Poročila v italijanščini — 17.10 Nove plošče Cetra — 18 Gospodinjsko predavanje v slovenščini — 19.30 Poročila v slovenščini — 19.45 Politični komentar v slovenščini — 20.00 Napoved časa — Poročila v italijanščini — 20.20 Pripombe k dodogodkom — 20.40 Lirična prireditev družbe EIAR: Verdi: »Othelo«. — V odmorih: Predavanje v slovenščini — Zanimivosti v slovenščini — Poročila v italijanščini.

Šport

Jutrišnji nogometni spored

Celoten urnik jutrišnjih domačih prvenstvenih tekem je:

Igrišče Hermesa:

Ob 9.15 Hermes, ml. : Vič, ml.,
ob 10.30 Hermes, rez. : Vič, rez.,
ob 14 Ljubljana, ml. : Tobačna tovarna, ml.,
ob 15.30 Vič : Korotan. Prvenstvena tekma II. razreda;
ob 17.15 Ljubljana : Mars. Prvenstvena tekma I. razreda.

Igrišče Marsa:

ob 9.15 Mars, ml. : Žabjak, ml.,
ob 10.30 Tobačna tovarna, rez. : Žabjak, rez.

Igrišče Mladike:

ob 10.15 Mladika, rez. : Korotan, rez.

Igrišče Ljubljane:

ob 10 Mars, rez. : Ljubljana, rez.

Z Gorenjskega

Razstava gospodinjske šole na gradu Steben v Mežiški dolini. Pred nedavnim je gospodinjska šola gradu Steben v Mežiški dolini priredila razstavo izdelkov, ki so jih napravile gojenke, ki se udeležujejo sedanjega tkalskega tečaja. Dekleta so razstavila platno, za katerega so same spredle predivo in ga stkale, dalje platnene izdelke kakor rjuhe, prte, blazine in tudi cele obleke. Vsi ti izdelki dokazujejo spretnost in pridnost, ki bo pomagala prebivalstvu Mežiške doline do napredka.

Velika šolska razstava v Celovcu. V Celovcu so odprli pokrajinsko razstavo šolskih izdelkov, ki so bili narejeni po geslu »Boj Nemčije za svobodo« in »Boji na vzhodu«. 120 šol iz koroške pokrajine je zastopanih z 850 risbami, kat im je priključenih še 600 raznih drugih šolskih ročnih del. Vsega skupaj je bilo odposlanih na razstavo 2000 raznih risb in izdelkov. Razstavo si je že ogledal gauleiter dr. Rainer v spremstvu pokrajinskega vodje SS Maier-Kaibitscha in pokrajinskega vodje uradov dr. Pogatschnigga.

Nov mladinski dom na Koroškem so odprli pred nedavnim v šmohorskem okrožju in sicer na Gailbergu. Dom bo lahko sprejel 25 otrok. Vanj bodo prišli otroci iz pokrajine Bayreuth.

LJUBLJANA

Koledar

Sobota, 5. rožnika: Kraljica apostolov; Bonifacij, škof in mučenec; Valerija, mučenica.

Nedelja, 6. rožnika: Norbert, škof in ustanovitelj reda; Mehtilda, devica in ustanoviteljica reda; Kandida, sveta žena.

Obvestila

Nedeljsko zdravniško dežurno službo bo vršil od sobote od 20 do ponedeljka do 8 mestni višji zdravnik dr. Ahčin Marjan, Ljubljana, Korytkova ulica 18.

Delojemalce, zaposlene pri tovarnah kvasa, kisa, marmelade, kavinih nadomestkov, pri izdelovanju čajnih mešanic, pri sodavičarjih ter izdelovanju alkoholnih in brezalkoholnih pijač, vabimo na sestanek, ki se vrši v nedeljo, dne 6. junija 1943, ob pol 10 dopoldne v dvorani Pokrajinske delavske zveze (bivše Delavske zbornice), Miklošičeva c. 22. Na sestanku se bo razpravljalo o položaju delavstva in sklenitvi kolektivne pogodbe. — Oddelek industrijskih delojemalce pri P. D. Z.

Jutri je zadnji dan razstave v Jakopičevem paviljonu. Razstava je vredna obiska, saj obsega 80 del moderne slovenske likovne umetnosti. — Jutri ob 11 bo imel **po razstavi vodstvo g. ak. sl.** Stane **Kregar** s posebnim ozirom na našo časopisno kritiko. Ne zamudite te prilike, da s svojim obiskom pokažete ljubezen do naše likovne umetnosti.

»Skrivnostno razodetje sv. Janeza«

nam v knjigi istega naslova razodeva naš vladika **dr. Gregorij Rožman.**

Skrivnostno razodetje sv. Janeza zanima danes pač vsakega, zato kupujte to knjigo, ki jo dobite po vseh knjigarnah. — Cena broširane knjige je **10 lir,** v polplatno vezane **25 lir.**

Decimalno tehtnico z nosilnostjo 500 do 1000 kilogramov potrebuje mestni preskrbovalni urad ljubljanski. Ponudniki naj se zglase na Krekovem trgu št. 10, v Mahrovi hiši, I. nadstropje, soba 1.

Prihodnji komorni koncert, ki ga bo izvajal Ljubljanski komorni trio, se bo vršil v petek, dne 11. t. m., ob 19, v veliki filharmonični dvorani. Trio, ki ga tvorijo: violinist Albert Dermelj, čelist Čenda Šedlbauer in pianist Marijan Lipovšek, bo izvajal na tem koncertu izredno izbran, lep spored, ki ga tvorijo naslednja dela: Beethoven: Trio v c-molu, op. 1, št. 3; Pizzetti: Septembrska rapsodija in Dvořak: Dumky op. 90. Ljubljanski komorni trio je odigral že več samostojnih koncertov z izredno lepim uspehom, kar je popolnoma naravno, saj so njegovi člani vsi priznani in odlični naši solisti. Na koncert Komornega tria opozarjamo, predprodaja se bo začela v ponedeljek v Knjigarni Glasbene Matice.

Ljubljansko gledališče

Drama:

Sobota, 5. junija, ob 18: »Primer dr. Hirna«. Izven. Zadnjikrat. Znižane cene od 12 lir navzdol.
Nedelja, 6. junija, ob 18.30: »Jesen«. Znižane cene od 12 lir navzdol.
Ponedeljek, 7. junija: Zaprto.

Opera:

Sobota, 5. junija, ob 18: »Seviljski brivec«. Izven. Gostovanje sopranistke Cortinijeve in baritonista Becchija. Cene od 60 L navzdol.
Nedelja, 6. junija, ob 17: »Prodana nevesta«. Izven. Znižane cene od 28 lir navzdol.
Ponedeljek, 7. junija, ob 18: »Seviljski brivec«. Gostovanje Liane Cortinijeve in Gina Becchija. Izven. Cene od 60 lir navzdol.

Rino Alessi »Primer dr. Hirna«, drama v 3 dej. Sodobna salonska igra, katere osrednje dejanje je primer iz področja psihoanalize. Dejanje se odigrava v zakonskem trikotniku med zakonskim parom in zdravnikom. Osebe: dr. Hirn — Gregorin, don Luigi, njegov brat — Jan, Laura — Danilova, Lorenzo, njen mož — Vl. Skrbinšek, Marija — P. Juvanova, komisar — Brezigar. Režiser prof. O. Šest, scenograf inž. arh. Rado Kregar.

IZŠEL JE
najboljši roman znanega hrvatskega pisatelja AVGUSTA ŠENOE
»Zlatarjevo zlato«
Knjigo je lepo ilustriral I. Rom
Knjiga nam živahno opisuje razmere v 16. stoletju, ki so vladale na Hrvatskem. — Knjigo dobite po vseh knjigarnah in trafikah.

RACCOGLITORI Prodotti ERBORISTICI
fate offerte campionate agli Stabilimenti
ZBIRALCI ZELISC
pošljite ponudbe z vzorci zavodom
C. E. A. BONOMELLI — Piazza Emilia, 1 — MILANO

S. S. VAN DINE: 37

BOGINJA MAŠČEVANJA

KRIMINALNI ROMAN

»E, to bi se že dalo doseči,« je odvrnil Markham. »Čim bi časopisi začeli pisati o tem, bi se takoj pojavil tudi Kylejev odvetnik. Pritisnil bom nanj.«

Vance se je znova obrnil k Scarlettu:

»Zdi se mi, da si mi dejal, da je Kyle zadnje čase začel odklanjati denarno pomoč za Blissovo znanstveno odpravo. Ali lahko navedeš poleg dejstva, da ni bilo neposrednih uspehov, še kak drug razlog, ki bi ga bil pripravil do tega?«

»Ne.« Scarlett se je za trenutek zamislil. »Znanstvene odprave, kakršna je bila tista, ki jo je imel dr. Bliss v načrtu, izredno mnogo stanejo, kaj dvomljivo pa je, kakšni bi bili uspehi. Potem pa, tudi če bi se z uspehom končale, bi bilo treba precej časa, preden bi bilo mogoče pomembnost novih odkritij pokazati tudi v denarju. Kyle je postajal nestrpen. On ni bil egiptolog in se je na takšne stvari malo razumel. Morda se mu je zazdelo, da je dr. Bliss neke vrste norec in zapravljivec na njegov račun. Dejstvo je, da je sklenil za primer, če nova izkopavanja ne bi rodila končnoveljavnega uspeha, prihodnje leto ustaviti vsako nadaljnjo denarno podporo. Vprav zaradi tega je doktor snoči na vsak način hotel sestaviti stroškovnik in pokazati Kyleju nove dragocene predmete.«

»Ali je bilo iz Kylejevega vedenja mogoče razbrati kakšno osebno nasprotje?«

»Ravno obratno. Odnošaji med njima so bili zelo prijateljski. Kyle je Blissu hotel dobro in ga je silno spoštoval. Bliss pa je Kyleja tudi vedno samo hvalil in mu izražal svojo veliko hvaležnost... Ne, Vance, ničesar novega ne boš izsledil na podlagi takšnih domnev.«

»Kakšno je bilo snoči doktorjevo mnenje glede uspehov svojega razgovora s Kylejem? Je bil zaskrbljen, ali pa je v stvar zaupal?«

Scarlett je dvignil obrvi ter globoko potegnil pipo.

»Niti eno, niti drugo, bi dejal,« je odvrnil sledniič. »Njegovo duševno razpoloženje bi se lahko označilo kot filozofsko. On vedno jemlje stvari tako, kakršne so, in se zna vselej zelo dobro obvladovati. Je pravi primer resnega profesorja. Vedno se kaže takšnega... Ne vem, če razumeš, kaj hočem s tem povedati.«

»E, prav dobro sem te razumel...« Vance je vrgel smotko proč in si prekrižal roke za tilnikom. »Kako pa misliš, da bi na dr. Blissa učinkovalo, če bi mu Kyle dejal, da ne bo več z denarjem podpiral njegovih znanstvenih odprav?«

»To je težko reči... Verjetno bi on poskusil kje drugod dobiti potreben denar... Le spomni se, da je s svojimi dosedanjimi odkritji zelo zaslovel, pa čeprav še ni prišel do Intefovega groba.«

»Kako pa si je Salveter vzel k srcu možnost, da se nadaljnje izkopavanje ustavi?«

»Dosti bolj ga je to vznemirilo kakor pa dr. Blissa. Salveter je silno navdušen za takšne stvari in je često nagovarjal strica, naj še naprej daje denar za izkopavanja. Temu fantu bi bilo nadvse hudo, če bi Kyle odrekel svojo denarno podporo. Prepričan sem, da bi bil Salveter celo pripravljen odreči se dediščini, samo da bi Kyle še naprej dajal denar za znanstvene odprave.«

»Nobenega dvoma ni o tem, da je Salveter resen človek,« je pripomnil Vance, nato pa nekaj trenutkov spet molčal. Sledniič je vstal, da si vzame svojo cigaretno dozo, a ni je niti odprl. »Je še neka druga stvar, ki bi te po njej rad malo povprašal, Scarlett,« je dejal potem. »Kako pa je gospa Blissova kaj gledala na delo svojega moža?«

Vprašanje je bilo precej splošno, in mislim, da namenoma. Scarlett je bil videti nekoliko v zadregi. A čez nekaj časa je odgovoril:

»Oh, Meryt je zelo vdana žena. Prvo leto, ko je bila poročena, se je zelo zanimala za vse, s čemer se je bavil doktor. In res ga je, kakor veš, spremljala na njegovem znanstvenem potovanju leta 1924. Bivala je pod šotorom in pretrpela mnogo neprijetnosti, vendar pa se je vselej smatrala za zelo srečno. A da ti čisto po pravici povem, Vance... pozneje je njeno zanimanje nekoliko opešalo. Morda se je to zgodilo zato, ker je takšne krvi. Egiptovska kri, ki se pretaka po njenih žilah, ima nanjo velik vpliv. Njena mati je bila skoraj prenapeta glede egiptovskih božanstev, in zelo ošabna. Odločno je nasprotovala skrunjenju grobov svojih pradedov, in zahodni barbari, kakor je ona imenovala učenjake, so te grobove zelo pogosto skrunili. A Meryt ni nikdar izrazila svojega mnenja. Kaj rad verjamem, da se je v njej zadnje čase prebudila tista nasprotovalnost njene matere. Verjemi mi pa, da to ni nič posebno resnega. Meryt je bila vedno zelo zvesta svojemu možu in njegovemu delu, ki ga je toliko cenil.«

»Na njeno duševno razpoloženje je lahko nekoliko vplival Hani,« je pripomnil Vance.

Scarlett ga je spraševalno pogledal.

»Morda,« mu je odvrnil nasprotovalno, nato pa umolknil.

Vanceju je bilo na tem, da pogovor ne preide drugam.

»Rekel bi, da zelo verjetno. Pa celo še več bi dejal: sumim, da je dr. Bliss tudi sam vedel, kakšen vpliv je imel Hani na njegovo ženo in da mu je to grenilo njegovo življenje. Se spomniš, kako besen je bil danes dopoldne na Hanija, ko je ta stopil v muzejsko dvorano. Kar naravnost ga je obdolžil, da je zmešal glavo njegovi ženi.«

Scarlett se je nemirno presedel ter grizel ustnik svoje pipe.

Bliss in Hani se nista nikdar posebno rada videla,« je pripomnil. »Bliss ga je pripeljal v Ameriko samo zato, ker je Meryt to na vsak način hotela. Morda je mislil, da je Hani zaupnik egiptovske vlade in da ga nadzoruje.«

»Ali je mar to res nekaj tako neverjetnega?« je vprašal Vance, ne da bi temu svojemu vprašanju pripisoval kakšno posebno važnost.

Napad ali obramba?

Nemci in njihovi zavezniki so v prvem obdobju vojne z napadom dosegli ogromne uspehe, a zmagovati in celo končno zmagati je mogoče tudi z obrambo!

Pod naslovom »Napad ali obramba?« prinaša »Donauzeitung« v eni svojih zadnjih številk tehten članek, ki ga je napisal nemški polkovnik dr. Wilhelm Ritter v. Schramm in ki bo brez dvoma zanimal tudi naše bralce. V njem beremo tole:

Od začetka 20. stoletja je vojna tehnika doživela izreden napredek. V vedno večji meri je zlasti pri strelnem orožju uvajala strojnice ter vojakov posel močno mehanizirala in avtomatizirala. Sicer je s tem silno pomnožila operativne možnosti, a istočasno je obrambna moč sodobnega orožja postala tako velika, da nekaj brezhibnih strojnic, ki jih upravljajo pogumni vojaki, povsem zadostuje, da zadrže in pokose po cele polke, ki napadajo. Vzporedno s tem pa je močno napredovala tudi obramba pred oklepniki. Pri primerni vojaški usposobljenosti, hrabrosti in spretnem vodstvu lahko torej že peščica dobrih vojakov obračuna z močnejšim sovražnikom, kakor se je v bojih na vzhodnem bojišču neštetokrat pokazalo. Tako ima slavni nemški vojni filozof Clausewitz prav, ko v svoji knjigi »O vojni« pravi, da je

obramba najboljša oblika vojskovanja

Pa ni to morda v očitnem nasprotju z uspehi nemške ofenzive? Pri njih je bil namreč vprav napad tisti, ki je nemški in zavezniški vojski s hitrimi in posrečenimi sunki omogočil, da si je zagotovila tolikšen življenjski prostor. Ali se mar pri tem ni pokazalo, da je daleč boljši način vojskovanja napad, s čigar pomočjo se je nemškim armadam posrečilo zavzeti najmočnejše utrdbe. Ali niso morda tudi nasprotniku na razpolago enake prednosti, če preide s svojo množico tankov in letal v napad na utrjeno Evropo? Ta pereča vprašanja zahtevajo jasnega in nedvoumnega odgovora.

Vojni cilji so v bistvu že doseženi

Veliki nemški uspehi na vseh bojiščih od leta 1939 dalje niso bili doseženi že s samim napadom, pač pa tudi z načinom nastopanja, ki se ga je nemško vodstvo pri tem posluževalo. Doseči jih je bilo mogoče le s hrabrimi vojaškimi oddelki, ki so jim poveljevali sposobni poveljniki in so bili dobro izurjeni, oddelki, ki so se na vojskovanje bolje razumeli kakor pa njihov nasprotnik in so se pri tem v vsakem oziru izkazali za naprednejše. S svojo hrabrostjo in novim načinom vojskovanja so lahko sovražnika presenetili in ga premagali. Strnjeni nastopi oklepnih ramad, pametna uporaba motoriziranih čet in slednjič tako imenovana tvorba težišč, t. j. odločna pritegnitev močnih sil na najvažnejše točke — vse to je igralo pri tem odločilno vlogo. S tem so Nemci in njihovi zavezniki po zaslugi svojih tedaj presenetljivih metod že do konca 1941 v bistvu že dosegli svoj vojni cilj, dobili in zagotovili so si veliki evropski prostor, ki sam zase lahko živi.

Tako si moramo biti na jasnem o tem-le: Napad je bil le v prvem obdobju sedanje svetovne vojne in pod posebnimi pogoji boljši način vojskovanja. To je veljalo in še velja tudi za Japonce v vzhodni Aziji. Tedaj je namreč še vedno odločalo iznenadenje bodisi v časovnem smislu ali pa z ozirom na način, kako je bil napad izveden. Takšnega poguma, ki je dostikrat mejil že na pravo predrznost, sovražnik ni pričakoval.

Anglosasi so se od Nemcev sproti učili

Trajno pa seveda ni mogoče držati v tajnosti novih bojnih postopkov. Začno jih posnemati drugi in jih prevzamejo, kakor prej ali slej prevzamejo tudi nove vrste orožja. Tudi presenečenj ni mogoče poljubno dolgo ponavljati, ker sovražnik postane pozoren in se uči. Če ne doživi poraza, bo sčasoma začel poskušati z istimi metodami in enakim načinom nastopanja. Tako so sovražniki od leta 1941 dalje vedno bolj posnemali nemške načine vojskovanja, najprej Sovjeti na vzhodnem bojišču, potem pa tudi Angleži in Amerikanci v Afriki, in so tako tudi dosegli določene uspehe. To pa so mogli le toliko časa, dokler mi sami nismo uveljavili svojih novih načinov obrambe.

Obramba v nemškem smislu

ki je rodila že toliko velikih uspehov, je namreč nekaj več ko zgolj obramba v ožjem smislu. Treba jo je razumeti tako, kakor jo je razumel Clausewitz. Njeni uspehi so se pokazali že v prejšnji svetovni vojni v bitki pri Sommi. Ker smo pred letom 1939. morali računati z veliko sovražnikovo premočjo, smo se še dalje skrbno pripravljali in urili v obrambi. Njena umetnost je v bistvu v tem, da odbije sovražnikov sunek, — tako je Clausewitz obrambo tudi označil — potem pa, če je napad spravil sovražnika v neugoden položaj ali ga vsaj bistveno oslabil, mora preiti v protinapad. Nočemo lagati, da so tudi Sovjeti obe zadnji zimi poskušali z velikimi silami uveljaviti ta način obrambe in da so z njim dosegli znatne začetne uspehe — a resnične odločitve na bojnem polju niso mogli izsiliti, ker so medtem sami, naleteli na organizirano obrambo nemških armad, ki so se zdaj posluževale le svojih oporišč, zdaj spet vojskovanja s premiki. Tako se je na primer pri Harkovem dvakrat — prvič maja 1942., drugič pa februarja in marca 1943. — posrečilo spremeniti veliko sovjetsko ofenzivo v uničujoč poraz.

Obe ti dve bitki sta klasičen zgled dobro zamišljene nemške obrambe. Umetnost v obrambi je dosegla nov višek v gibčnem vodstvu Adolfa Hitlerja. Pri nadaljnjem razvoju dogodkov se bo to pokazalo.

Trd oreh za sovražnika

Vojni cilji Nemcev in njihovih zaveznikov v Evropi in v vzhodni Aziji so danes v bistvu doseženi. »Združeni narodi« nasprotnega tabora so si zastavili nalogo te uspehe in pridobitve spet uničiti, to pa je mogoče doseči le, če Evropo ali vzhodno Azijo napadejo za vsako ceno, naj stane, kar hoče. Najprej so se spravili nad Evropo. Sovjeti naj bi nas torej spet vrgli iz utrdb, ki smo si jih zgradili na vzhodnem bojišču 1500 in še več kilometrov daleč od nekdanjih nemških meja. Na severu, zahodu in na jugu pa je treba izvesti napad čez morje. Le Rokavski preliv in preliv med Tunisom in Sicilijo sta tako ozka, da je mogoče priti čezenje v nekaj urah. A vprav tam so zgrajene najmočnejše utrdbe. Da bi pa tudi v primeru, če se izkrcanje posreči, to privedlo do krvavega poraza, so dokazali dogodki na Galipoliju v prejšnji svetovni vojni. Sovražnik bi naletel na vojaško sposobnega nasprotnika, ki se je trdno odločil za obrambo.

Tako pa je danes povsod v Evropi. Vprav v zadnjih mesecih smo v tej smeri naredili

mogočen korak naprej

potem, ko smo imeli že nekaj let časa, da smo zgradili ob Atlantiku od severnega evropskega rtiča do Biskajskega zaliva obrambno črto. Na vzhodnem bojišču nam je vojni plen, ki smo ga zajeli s svojimi zadnjimi obrambnimi zmagami, izredeno prav prišel. Prav tako nam je mnogo pomagala tudi pridobitev na času spričo bojev v Tuniziji. Med tem časom smo lahko dogradili utrdbe, predvsem pa smo pritegnili in oborožili vojaške rezerve, ki nas varujejo pred presenečenji ter naši obrambi omogočajo potrebne protinapade.

Seveda se zavedamo, da bosta Anglija in Amerika skušali premostiti težave pri izkrcavanju na našo celino z uporabo ogromnega števila letal. Brez dvoma zmoreta izvesti težke bombne napade. Toda vprav proti temu že nekaj let sem gradе na vojaško najnevarnejših točkah bunkerje, ki jim nobena bomba ne more do živega. Tako sovražnikova letala do danes še niso mogla zadeti naših podmorniških oporišč in tudi ne bodo mogla premagati naših obalnih utrdb, zlasti še, ker so te utrdbe izpopolnjene na podlagi skušenj, ki smo jih pridobili v bojih na vzhodu. Sicer pa bo tudi

nemško letalstvo spregovorilo svojo tehtno besedo

kakor dokazujejo v zadnjih tednih vedno višje številke sestreljenih letal.

Strahovalni letalski napadi na civilno prebivalstvo naj bi torej zmehčali vojaško obrambo Evrope. Šibke narode ti napadi že utegnejo zmehčati, močni narodi pa se v nevarnosti le še bolj strnejo in vpregajo vse tvarne in duhovne obrambne sile. Upravičeno lahko smatramo, da Nemci in njihovi zavezniki spadajo med odločne narode.

Tudi z obrambo je mogoče zmagati

Ali je mogoče zmagati z obrambo? Mogoče je, če je ta obramba več ko samo obramba v ožjem smislu. Veliki nemški obrambni uspehi in zmage so bile v letošnji pozni zimi in zgodnji pomladi dosežene v težkih obrambnih bojih. Pa tudi končno zmago je mogoče doseči samo z obrambo. To dokazuje zgled Friderika Velikega v sedemletni vojni.

Mi smo umike in izgube še vedno lahko hitro nadomestili, prav tako kakor Friderik po izgubljeni bitki pri Kunersdorfu ter Blücher in Gneisenau po porazu pri Lignyju, a v nekaj dneh je temu porazu sledila končna zmaga osvobodilne vojne. Tako odgovarja obramba v tem smislu najvišjemu nemškemu izročilu. Danes jo vodi mož, ki je pretrgal verigo protinaravne sile in je svoje življenje posvetil le eni misli, narediti Nemčijo z urejeno Evropo za živo telo.

HENRIK SIENKIEWICZ — ROMAN V SLIKAH

411.
Ko se je prebudil, mu je glava mrtve deklice že ležala na prsih kakor bel cvet. Položil jo je na blazine, da bi si jo še enkrat ogledal. Pevci so zapeli znova, on pa je bledel bolj in bolj. Ko so izzveneli poslednji glasovi godbe, se je obrnil h gostom in dejal:

»Prijatelji, priznajte, da z nama umira . . .«

A ni mogel več končati. Roka mu je še zadnjič objela Euniko, nato mu je glava omahnila na blazino in je umrl.

Prijatelji pa so ob pogledu na ti beli telesi, podobni čudovitima kipoma, dobro razumeli, da je z njima umrlo tisto, kar je njihovemu svetu edino še ostalo: lepota in poezija . . .

412.
Ko so se uprle rimske legije v Galiji, se je približala ura zatona tudi za Nerona. V začetku ni hotel verjeti, da bi upor pomenil kaj hudega. Hodil je po Grčiji, prepeval, prirejal igre, se izgubljal v blaznih načrtih. Zdelo se je, da se svet pod njegovo vlado pogreza v omamo plesa, godbe, razvrata, krvi. Ko se je upornikom pridružila še Španija, se je cesar ustrašil in se vrnil v Rim. Dal si je prirediti sprejem, kakor ga mesto ni še videlo, potem pa začel kopati naklepe za maščevanje. Toda začelo je vreti tudi v Rimu.

Ko je Neron vprav napovedal nove igre, nove gostije in novo morijo nekdanjih svojih prijateljev, pa je na spenjenem konju pridrvel pred cesarski dvor jezdec s sporočilom, da so se celo v Rimu samem uprli pretorijanci.

Podražitev bolgarskih časopisov

Po zgledu Romunije so pred nedavnim tudi v Bolgariji podražili časopise. Cena bolgarskih časopisov se je dvignila od 1 na 2 leva, torej za celih sto odstotkov.

Zvezda repatica, ki »miga« z repom

Berlin, (CE). Ljudska praznovernost je že od nekdaj spravljala zvezde repatice v zvezo z vojno. Praznoverni ljudje so bili vselej, kadar koli se je prikazala na nebu kakšna nova zvezda repatica, trdno prepričani, da to pomeni, da bo v kratkem spet kakšna vojna, ali pa, če je že bila, da se bliža koncu.

Naj so imeli prav ali ne, dejstvo je, da se je tudi v sedanji vojni prikazala od leta 1939 vsako leto vsaj ena zvezda repatica na nebu. A komet, ki so ga zadnjič zagledali — pravi agencija CE — je nekaj nadvse svojevrstnega, rekli bi, naravnost presenetljivega. Odkril ga je na nebu nemški zvezdoslovec prof. Fedtke iz zvezdne opazovalnice v Königsbergu. Po zadnjih računih rep tega komet ni vedno enako dolg, pač pa njegova dolžina niha med 33 in 50 milijoni kilometri. Pa to na vse zadnje še ni nič tako čudnega. Največja posebnost te zvezde repatice pa je v tem, da njen rep menja od časa do časa svojo lego, ali z drugimi besedami, da ta komet z repom »miga«.

»SLOV. DOM« v vsako hišo!

Kolumb odkriva Ameriko

15

Nova prevara in prememba smeri.

Nedelja, 7. oktobra. — Nadaljevali so pot proti zahodu. Ko je vstalo sonce, je ladja Niña, ki se je pririnila na čelo brodovja in je odlično plula (vse tri ladje so tekmovale in se rinile v ospredje, da bi prve zagledale zemljo in si priborile nagrado, ki sta jo kralj in kraljica obljubila tistemu, ki bo prvi zagledal kopno), na vrhu jambora izobesila zastavo in izstrelila topovski strel kot opozorilo, da so zagledali in odkrili kopno, kajti tako je bil ukazal svoj čas Kolumb. Ta pa je ukazal, da se morajo ob sončnem vzhodu kakor ob zatonu sonca vse tri ladje združiti, kajti ob teh urah, ko se hlapi razredčijo, je mnogo lažje videti zelo daleč.

Ker niso podnevi niti ponoči uzrli zemlje, za katero so mornarji z Niñe mislili, da so jo zagledali; ker je letela velika jata ptičev od severne strani proti jugozahodu (to je bil razlog za verovanje, da se vračajo pred noč na kopno ali pa beže pred zimo v deželah, od koder so prihajali); ker je Kolumb dobro vedel, da so večino otokov Portugalci odkrili in zasedli sledeč ptičjemu letu, se je zato pridružil mnenju, naj zapuste zahodno smer in se obrnejo proti jugozahodu z omejitvijo, da bodo le dva dni prebili v tej smeri.

Odprava je krenila na novo pot eno uro pred sončnim zahodom. Vso noč ni naredila več kakor 5 milj.

Ponedeljek, 8. oktobra. — Pluli so v jugozahodni smeri in napredovali podnevi in ponoči za 11 milj in pol oziroma dvanajst. Imeli so mirno morje. »Hvala Bogu,« je zapisal Kolumb, »zrak je bil tako mil kakor aprila meseca v Sevilli in je bil pravi užitek vdihavati ga.«

Opazili so sem pa tja kakšno rastlino, pa mnogo poljskih ptičev (ujeli pa nobenega), ki so leteli proti jugozahodu, med njimi vrane, race in enega pelikana.

Torek, 9. oktobra. — Pluli so proti jugozahodu. Spremenil se je veter in potegnil proti zahodu. Vso noč so slišali, kako so nad njimi letali ptiči.

Sreda, 10. oktobra. — Vztrajali so v jugozahodni smeri. Mornarji so začeli tožiti nad dolgostjo poti, ki jim je postajala že neznosna. Toda Kolumb jih je spravil k dobri volji, kakor je pač mogel in znal. Predočeval jim je lepo upanje na dobiček, katerega si bodo pridobili. Pristavil je, da je neumestno jadikovati, ko pa je bil sklenil, da bo prispel do Indije, in ima namen nadaljevati vožnjo, dokler z božjo pomočjo cilja ne bo dosegel.

Zemlja! Zemlja!

Četrtek, petek, 11. in 12. oktobra. — Kolumb je vozil naprej proti jugozahodu. Morje je bilo viharnejše kakor pa pa na vsem potovanju. Opazili so ptiče strakoše in zeleno ločje, ki se je na valovih pozibavalo ob ladji.

Mornarji z ladje »Pinta« so zapazili neko cevko in palico, ujeli neko drugo palico, po vsem videzu obdelano z železjem, in zopet videli koščck cevke, desko in rastlinje, ki je bilo drugačno od običajnega in katero je uspevalo na suhem. Tudi oni z »Niñe« so zapazili druge znake zemlje, pa vejico kosmulje, polno rdečih sadežev. Spričo teh znakov je vsem odleglo in vsi so postali židane volje.

Po zatonu sonca je Kolumb spet zavil na staro zahodno smer. Ker pa je bila »Pinta« najhitrejša od vseh treh ladij, je prehitela tudi Kolumbovo in tako odkrila zemljo ter oddala znake, ki jih je bil svoj čas predpisal Kolumb.

To zemljo je prvi zagledal nek mornar, ki se je pisal Rodrigo da Triana, čeprav je bil Kolumb tisti, ki je stoječ na stolpiču nad krmilom prvi zagledal neko luč. Ker se mu je pa stvar zazdela preveč tvegana in si ni upal zatrditi, da je to že zemlja, je poklical Petra Gutiérreza, kraljevega zaupnika, in mu dejal, da se mu zdi, da vidi luč. Slednji je pogledal in opazil isto. Enako je Kolumb dejal Rodrigu Sanchezu iz Segovije, ki sta ga bila kraljica in kralj postavila armadi za nadzornika. Ta pa ni videl prav nič, kajti nahajal se je na takem mestu, od koder se sploh ni dalo videti. Potem so uzrli tisto luč še enkrat ali dvakrat. In bila je podobna voščeni svečici, ki se je dvigala in padala. Malokomu se je zdelo, da bi bil to znak suhe zemlje, toda Kolumb je bil vsekakor prepričan, da se nahaja že v njeni neposredni bližini.

Ko so mornarji začeli moliti »Zdrava Marija« in molitev odmolili, je Kolumb ukazal molk in rekel, naj s krmilnega stolpiča dobro gledajo in pazijo, ako se bo zemlja pojavila. Prvemu, ki mu bo povedal, da je zagledal zemljo, bo kot darilo dal svilen suknjič brez ozira na nagrade, ki sta jo obljubila vladarja, in sicer deset tisoč maravedisov kot trajno pokojnino.

Okrog dveh po polnoči se je prikazala zemlja, od katere so bili oddaljeni okrog dve milji. Spustili so vsa jadra in napredovali le s pomočjo edinega večjega jadra. Zleknili so se in počivali prav do novega dne, do petka, ko so prispeli do nekega otoka, ki se je v indijskem jeziku nazival Guanahani.

Zagledali so množico golih ljudi. Kolumb je odšel proti kopnemu na oboroženem čolnu v družbi Martina Alonza Pinzona in Vinenca Yañeza, njegovega brata, ki je bil kapitan »Niñe«. Kolumb je razvil kraljevsko zastavo, kapitana pa sta vihtela dve zastavi z zelenim križem, ki ju je Kolumb dal na vsako ladjo kot značko. Imeli sta vdelani črki F in I (kralj Ferdinand in kraljica Izabela). Nad vsako črko je bila zgoraj krona. Črki sta bili na vsaki strani križa. Ko so se izkrcali, so zagledali bujno zelena drevesa, veliko potokov in raznovrstne sadeže.

Za Ljudske tiskarne v Ljubljani: Jože Kramarič. — Izdajatelj: inž. Sodja. — Urednik: Mirko Javornik. — Rokopisov ne vračamo. — »Slovenski dom« izhaja ob delavnikih ob 12. — Mesečna naročnina 11 lir, za inozemstvo 20 lir. — Uredništvo: Kopitarjeva ulica 6, III. nadstropje. — Uprava: Kopitarjeva ulica 6, Ljubljana. — Telefon štev. 40-01 do 40-05. — Podružnica: Novo mesto